

Mnimon

Vol 40 (2023)

Mnimon

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΜΝΗΜΩΝ



ΜΕΛΕΤΕΣ

ΕΛΙΣΣΑΒΕΤ ΤΣΑΚΑΝΙΚΑ, Από την Αυστρία στις ΗΠΑ: Οι Έλληνες και τα άλλα έθνη στις εφημερίδες της νεολαίας (1859-1865) ● ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΗΘΥΡΗΣ, Η αποικιακή δημόσια Διοίκηση τον 19ο αιώνα: Η περίπτωση της Indian Civil Service ● ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΠΑΥΛΗ, Οι αγροτογράφοι άνθρωποι της Σμόρνης ● ΡΟΔΗΣ ΛΟΧΑΙΤΗΣ, Η «μακρά διάρκεια» των Μαρξολογικών ● ΠΟΤΑ ΤΟΥΡΓΕΛΗ, «Αιτούμεν άμεσον απομάκρυνσην τούτου». Οι προσηγορικοί σύλλογοι του Μεσοπολέμου απέναντι στους «σατραπίσκους» υπάλληλους των υπηρεσιών της αποκατάστασης ● ΕΥΓΕΝΙΑ ΚΡΕΜΜΥΔΑ, Απόπειρα προσέγγισης μιας ιστορικής τομής: Πόλεμος και Κατοχή στα μηχανουργεία του Πειραιά ● ΡΑΥΜΟΝΑΟΣ ΑΛΒΑΝΟΣ, Η επικοινωνία του Πολέμου και ο πόλεμος της επικοινωνίας. Ο πολιτικός λόγος των δύο αντιπάλων του ελληνικού Εμφυλίου μέσα από τον Τύπο

50 ΧΡΟΝΙΑ ΕΜΝΕ: ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Βαγγέλης Καραμυωλάκης, Έφη Αβδελά, Αντώνης Λιάκος, Αλέξης Πολίτης, Σοφία Μαθιαίου, Παναγιώτης Δ. Μιχαηλίδης, Πόπη Πολέμη, Χρήστος Τριανταφύλλου, Μαρία Χριστίνα Χατζηγιάννου, Σάκης Δημητριάδης, Ηλίας Κολοβός, Ελένη Κυριακίδου, Χρήστος Λούκος, Ιωάννα Πετροπούλου, Βάσω Σειργιάνου, Μάριος Δημητριάδης, Δημήτρης Δημητρόπουλος, Ελευθερία Ζέη, Νικόλαος Πάσισης, Βαγγέλης Σαράφης

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

Δημήτρης Μ. Κοντογεώργης, Χρήστος Λούκος, Όλγα Κατσιαρόδη-Hering, Κατερίνα Δέδε, Χρήστος Χατζημισηρ, Ανείας Καπουράνης, Δημήτρης Δημητρόπουλος, Μαρία Χριστίνα Χατζηγιάννου

40

ΑΘΗΝΑ 2023

CHRISTOS CHATZIOSIF

doi: [10.12681/mnimon.39718](https://doi.org/10.12681/mnimon.39718)

Copyright © 2024, Mnimon

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

CHATZIOSIF, C. (2025). -. *Mnimon*, 40, 275–279. <https://doi.org/10.12681/mnimon.39718>

πανελλαδικά. Οι παραπάνω περιπτώσεις αποτελούν παραδείγματα αποκλίσεων του εκλογικού αποτελέσματος της Μαγνησίας σε σχέση με το εθνικό.

Στην ανάδειξη του τοπικού στοιχείου, το οποίο όμως επέδρασε και στο εθνικό, συμβάλλει η παρουσίαση των αναπληρωματικών/επαναληπτικών εκλογών –βουλευτικών και δημοτικών. Ο τοπικός χαρακτήρας αυτών των εκλογών έχει ως αποτέλεσμα να θεωρούνται συνήθως αυτές ήσσονος σημασίας, παρότι συχνά σχετίζονται άμεσα με τις βουλευτικές εκλογές, όπως για παράδειγμα η παραίτηση του δημάρχου Γ. Καρτάλη μετά την εκλογή του στη Βουλή, η οποία προκάλεσε την αναπληρωματική εκλογή της 15^{ης} Απριλίου 1956, ενώ την ίδια μέρα εκλογές διενεργήθησαν και στη Σκόπελο.

Τέλος, ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμβολή του βιβλίου στην τεκμηρίωση και κατανόηση εν τέλει του πολιτικού προσωπικού της Μαγνησίας –βουλευτών και δημάρχων–, σε μία περίοδο μάλιστα που η συγκρότηση συνασπισμών κομμάτων, οι κομματικές συγχωνεύσεις και διασπάσεις προκαλούν, ή έχουν ως αποτέλεσμα, κομματικές μετακινήσεις βουλευτών. Αποφεύγοντας τα εύκολα σχήματα των απολίτικων («προσωπικών φιλοδοξιών»), ο συγγραφέας κάθε φορά επιχειρήσε να διερευνήσει τις πολιτικές συμπεριφορές των προσώπων ανατρέχοντας συχνά στο πολιτικό παρελθόν και την επίδρασή του στο εκάστοτε πολιτικό παρόν των εκλογών.

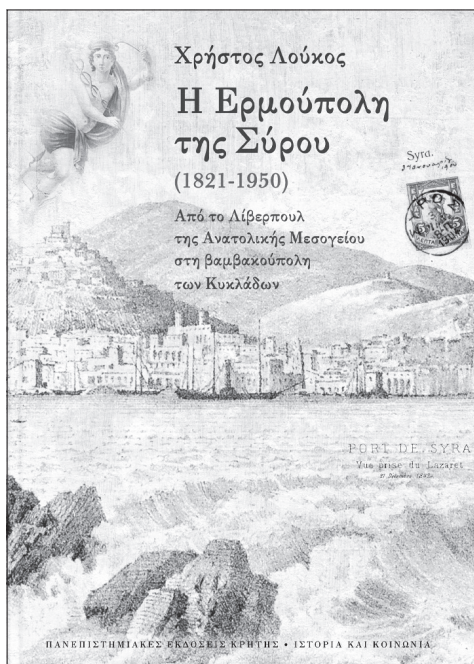
Στο τέλος του βιβλίου παρουσιάζονται συνοπτικά βιογραφικά σημειώματα των πολιτικών προσώπων της Μαγνησίας, πολύτιμα κι αυτά για την κατανόηση της πολιτικής της περιόδου.

Αναμφίβολα η φράση («υπόδειγμα τοπικής ιστορίας», του Ηλία Νικολακόπουλου, δεν αποτέλεσε σχήμα λόγου. Ο Πάνος Σκοτινιώτης καταδύθηκε στην πολιτική ιστορία της Μαγνησίας και έφερε στην επιφάνεια πλήθος σημαντικών στοιχείων για μια μακρά περίοδο, επιτρέποντάς μας να ξανασκεφτούμε τη σχέση τοπικού και εθνικού στην πολιτική –και όχι μόνο– ιστορία.

KATEPINA ΔΕΔΕ

Χρήστος Λούκος, *Η Ερμούπολη της Σύρου (1821-1950)*. Από το *Λίβερπουλ της Ανατολικής Μεσογείου στη βαμβακούπολη των Κυκλάδων*, Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2022, 638 σ.

Η μελέτη των μεταβολών στην κοινωνία και την οικονομία των πόλεων κατά τη νεότερη και σύγχρονη εποχή, η ιστορία των πόλεων, αποτελεί αναγνωρισμένο κλάδο της σύγχρονης ιστοριογραφίας. Σε αυτήν την κατηγορία ιστορικών μελετών ανήκει και το βιβλίο του Χρήστου Λούκου, *Η Ερμούπολη της Σύρου (1821-1950)*. Ο Λούκος επικαλείται στον πρόλόγο του την ένταξη του βιβλίου σε αυτήν την ιστοριογραφική οικογένεια, και συγκεκριμένα στη γαλλική της τάση. Νομίζω όμως ότι υπάρχει ένα σημαντικό στοιχείο που διαφοροποιεί την Ερμούπολη του Λούκου από άλλες ιστορίες πόλεων. Το αναφέρει αυτό στην πρώτη φράση του προλόγου ο συγγραφέας, αλλά με τόσο χαμηλούς τόνους που κινδυνεύει να περάσει απαρατήρητο από τον ανυπο-



ψίαστο αναγνώστη: «Η εργασία αυτή είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ταξινόμηση του Δημοτικού Αρχείου της Ερμούπολης που επιχειρήθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1970 από την Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού (γνωστή περισσότερο από το περιοδικό της *Μνήμων*)».

Φοβάμαι ότι, αν ξεκινήσω με την παρουσίαση του περιεχομένου του βιβλίου, θα συσκοτίσω την ιδιαίτερη σχέση του συγγραφέα με το αντικείμενο της μελέτης του, σχέση που προσδιορίζει το ίδιο το περιεχόμενο της μελέτης αυτής. Θα ξεκινήσω, λοιπόν, μιλώντας για τον συγγραφέα και την πόλη: για την πόλη, την Ερμούπολη, και τον Χρήστο Λούκο.

Η σχέση του Λούκου με την Ερμούπολη είναι, πρώτα απ' όλα, μια σχέση αγάπης με τους ανθρώπους της πόλης, μια σχέση που υπήρξε συστα-

τική της προσωπικής του οικογενειακής ζωής, πριν «εκλογικευθεί» με την επιστημονική του ενασχόληση. Δεν είναι πρωτόγνωρο ιστορικό να προσεγγίζουν την κοινωνία που μελετούν με αφορμή μια προσωπική τους σχέση, αυτό όμως που καθιστά, κατά τη γνώμη μου, την περίπτωση του Λούκου μοναδική, είναι ότι δεν μελέτησε απλώς τα τεκμήρια για την ιστορία της πόλης, αλλά και τα δημιούργησε. Αναφέρεται λακωνικά στην ταξινόμηση του Δημοτικού Αρχείου από την Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού. Οι ιστορικοί γνωρίζουμε ότι ένα αταξινομητο αρχείο είναι μια απροσπέλαστη μάζα χαρτιών, εκτεθειμένη στα τρωκτικά, υποκείμενη στη φθορά της υγρασίας και στην Ελλάδα πολύ συχνά καταδικασμένη στην πολτοποίηση, την προσφιλή πρακτική των ελληνικών δημόσιων υπηρεσιών. Η ταξινόμηση του Δημοτικού Αρχείου από την ομάδα του *Μνήμονα* δεν επέτρεψε απλώς την πρόσβαση στην ιστορία της Ερμούπολης, καθιστώντας το προσπελάσιμο στους ερευνητές, αλλά διαμόρφωσε και τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να αντιληφθούμε σήμερα την ιστορία αυτής της πόλης.

Πολλοί από εμάς το γνωρίζουν, αλλά είναι καλό να το επαναλάβουμε εδώ: ο Λούκος είναι ιδρυτικό μέλος του *Μνήμονα* και ήταν από την αρχή παρών στο εγχείρημα της ταξινόμησης και παραμένει στρατευμένος σε αυτό μέχρι σήμερα. Αυτή η διάρκεια της στράτευσης, η επιμονή στην προσπάθεια που συνεχίστηκε με τη διάσωση και την ταξινόμηση και άλλων αρχείων της πόλης, είναι το στοιχείο που κάνει την προσωπική του συμβολή ανεκτίμητη. Η διάρκεια και η επιμονή συνέβαλαν ώστε η συμμετοχή του στη συλλογική προσπάθεια να εξελιχθεί φυσιολογικά σε διεύθυνση, από αυτόν, της συλλογικής προσπάθειας. Παράλληλα όμως

με τον συντονισμό της αρχαιακής εργασίας, ο Λούκος παρήγγε συνεχώς μεγαλύτερες ή μικρότερες, αλλά πάντως σημαντικές, εργασίες για διάφορες όψεις της κοινωνικής ζωής στην Ερμούπολη, από την Επανάσταση του 1821 μέχρι τις μέρες μας. Μέτρησα στη βιβλιογραφία του τόμου 25 τίτλους εργασιών στα ελληνικά, γαλλικά και αγγλικά, που πραγματεύονται διάφορες όψεις της κοινωνικής ζωής στην Ερμούπολη, κατά τα τελευταία 200 χρόνια.

Στη διεύθυνση μιας συλλογικής προσπάθειας ανήκουν, πέρα από άχαρες αλλά απαραίτητες επιμελητικές δουλειές, και ο συντονισμός των ανθρώπων, η εξομάλυνση προσωπικών διαφορών, η πειθώ, η κινητοποίηση των αρχών και άλλων παραγόντων της πόλης. Η εργασία που συντονίζει ο Λούκος είναι συλλογική όχι μόνο από την πλευρά του *Μνήμονα*, και αργότερα του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, αλλά και από την πλευρά των Γενικών Αρχείων και των εκάστοτε δημοτικών Αρχών και των ιδιωτών που συνέβαλαν στο να κατακτήσει η Ερμούπολη την ιστορία της και να είναι μια από τις ελάχιστες ελληνικές πόλεις που διαθέτουν όχι μόνο αρχείο αλλά και γραπτή ιστορία, γνωστή πλέον στην ελληνική και διεθνή επιστημονική κοινότητα. Δυστυχώς δεν γνωρίζω τα ονόματα των ντόπιων συντελεστών για να τα αναφέρω, αλλά η κοινωνία της Σύρου τους οφείλει πολλά. Πιστεύω πως χωρίς αυτήν τη μεθοδική δουλειά και το πνευματικό μικροκλίμα που αυτή διαμόρφωσε, δεν θα έρχονταν να επικαθήσουν άλλες συλλογικές προσπάθειες με αξιώσεις μεγαλύτερης «γκλαμουριάς», όπως τα Σεμινάρια της Ερμούπολης. Όλες αυτές οι πρωτοβουλίες έχουν διαμορφώσει τη σημερινή αύρα της πόλης, με επιπτώσεις όχι μόνο στην πνευματική αλλά και στην οικονομική της ζωή.

Ο στόχος του Λούκου με το τελευταίο του βιβλίο είναι να δώσει μια «συνολική εικόνα για την Ερμούπολη». Η εικόνα που κατασκευάζει ο ιστορικός δεν είναι ποτέ μια στατική εικόνα, ένα *instantané*, ούτε σειρά από στατικές εικόνες αλλά ένα τεχνητό πανόραμα, στην κατασκευή του οποίου ο ίδιος επιλέγει ποια τεκμήρια θα χρησιμοποιήσει και ποια θα αγνοήσει, καθώς κάθε συνθετική ιστορική εργασία είναι ταυτόχρονα και μια αφαιρετική διαδικασία. Αυτό που διαπιστώνει ο αναγνώστης είναι πως ο Λούκος αφιερώνει το μεγαλύτερο μέρος του έργου του στον 20ό αιώνα, 300 από τις 552 σελίδες. Η επιλογή αυτή ίσως να οφείλεται στο γεγονός πως ο 19ος αιώνας είναι περισσότερο δουλεμένος από τον 20ό, με τις εργασίες της Χριστίνας Αγριαντώνη, του Βασίλη Καρδάση και άλλων, ανάμεσα στους οποίους πρωτεύουσα θέση κατέχει και ο ίδιος ο Λούκος με τις μονογραφίες του *Πεθαίνοντας στη Σύρο το 19ο αιώνα. Οι μαρτυρίες των διαθηκών* (2000) και *Οικονομικές συμπεριφορές, ψυχολογία και βιοτικό επίπεδο ενός Συριανού τοκιστή* (1991) —η τελευταία σε συνεργασία με τη Δήμητρα Σαμίου. Από τον 19ο αιώνα ο Λούκος δίνει μεγάλη βαρύτητα στην κρίσιμη επαναστατική περίοδο και στις σχέσεις γηγενών καθολικών και επήλυδων ορθοδόξων. Σε αυτές αφιερώνει ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο με το οποίο κλείνει την επισκόπηση του 19ου αιώνα, αλλά το ζήτημα αυτού του προπατορικού αμαρτήματος των Ερμουπολιτών επανέρχεται και σε άλλα σημεία του βιβλίου. Όσον αφορά τον 20ό αιώνα, η περίοδος του λεγόμενου Εθνικού Διχασμού, η εγκατάσταση των προσφύγων του 1922, η δικτατορία του Μεταξά, η Κατοχή και η πρώτη μετακατοχική περίοδος είναι τα κεφάλαια στα οποία ο Λούκος προσφέρει νέα γνώση όχι μόνο για την ιστορία της Ερμούπολης αλλά γενικότερα για την ελληνική ιστορία του 20ού αιώνα.

Δεν θα επιμείνω στα επί μέρους σημεία του βιβλίου που θεωρώ σημαντικά, αλλά θα προσπαθήσω να σας δώσω τη συνολική αίσθηση της Ερμούπολης που αποκόμισα διαβάζοντας το σχέδιασμα της συνολικής εικόνας που προτείνει ο Λούκος. Η λέξη *κίνηση* είναι αυτή που συνοψίζει καλύτερα την εντύπωσή μου. Σε αυτήν την εντύπωση οι εικόνες που μεταφέρει ο Λούκος, αναμειγνύονται αναπόφευκτα με θαύσματα μνήμης από δικές μου παλαιότερες έρευνες για τις ελληνικές εμπορικές παροικίες. Βλέπω, πρώτα, μια συνεχή κίνηση ανθρώπων — πρόσφυγες, ναυτικοί, ξένοι, έμποροι από τις ελληνικές εμπορικές παροικίες που έρχονται στην Ερμούπολη για να πολιτογραφηθούν Έλληνες υπήκοοι, στρατιωτικοί ξένων κρατών, κατοχικές δυνάμεις ή σύμμαχοι. Θυμάμαι τη φασαρία που ξεσήκωσαν στην Αίγυπτο τα μικροσυμφέροντα και η σε βαθμό ρατσισμού εθνική στενοκεφαλιά εναντίον των ορθόδοξων Αράβων αδελφών Αμπετ, δωρητών του Οίκου Τυφλών στην Αθήνα και της Αμπέτειου Σχολής στο Κάιρο, οι οποίοι απέκτησαν την ελληνική τους υπηκοότητα στην Ερμούπολη με αδιαφανή μέσα. Μαζί με την κίνηση των ανθρώπων, συνεχείς ροές εμπορευμάτων, υφάσματα από το Μάντσεστερ, αργότερα νήματα από την Ερμούπολη, ξυλεία από την Τερζέστη, δέρματα από την Αργεντινή, ζωντανά ζώα, πίσσες, κατράμια, παστός μπακαλιάρος που ψαρεύεται από τους Γάλλους στα ανοικτά του Καναδά και μέρος του καταλήγει στην Ερμούπολη, οι έμποροι της οποίας τον ανακατανέμουν στους ορθόδοξους πληθυσμούς της Ανατολικής Μεσογείου για τις μεγάλες νησιείες τους. Κάτω από την κίνηση των ανθρώπων και τις ροές των εμπορευμάτων, αφανείς μεταφορές χρήματος μέσω συναλλαγματικών, ασφαλιστικών συμβολαίων, τραπεζικών εντολών και, στη διάρκεια των εμπορικών κρίσεων, με χρηματοποστολές.

Η αέναη κίνηση ανθρώπων, εμπορευμάτων και χρήματος είναι το χαρακτηριστικό της καπιταλιστικής οικονομίας. Η Ερμούπολη ήταν από τη γέννησή της η κατ' εξοχήν καπιταλιστική πόλη της Ελλάδας. Είναι εκεί που συναντήθηκαν από την πρώτη στιγμή άνθρωποι χωρίς οικονομικά μέσα με κατόχους χρηματικών κεφαλαίων και στις συναλλαγές τους με τη μισθωτή εργασία σφυρηλάτησαν την κοινωνική σχέση που αποτελεί το Κεφάλαιο. Αναφέρθηκα πιο πάνω στις εμπορικές κρίσεις, στη διάρκεια των οποίων εξοφλούνταν οι υποχρεώσεις με μεταλλικό χρήμα. Οι εμπορικές κρίσεις, οι διακυμάνσεις της συγκυρίας είναι σύμφυτες με τον καπιταλισμό. Υποθέτω ότι κρίση και αναπροσανατολισμός της οικονομικής δραστηριότητας αποδίδουν καλύτερα την ουσία των γεγονότων από την κατηγορία «παρακμή». Πριν από την, για τεχνολογικούς λόγους, πτώση της ιστιοφόρου ναυτιλίας, η ναυτιλιακή δραστηριότητα δεν ακολουθούσε ευθύγραμμη θριαμβευτική πορεία, αλλά είχε γνώρισε περιοδικές, συγκυριακές κρίσεις. Ο Γάλλος πρόξενος στη Σύρα βιαζόταν κάθε φορά να αποφανθεί στις εκθέσεις του για την αναπόδραστη «παρακμή» της Ερμούπολης, για να διαψευστεί κάθε φορά η πρόβλεψή του με την επιτυχή προσαρμογή του ερμούπολίτικου καπιταλισμού στις νέες συνθήκες.

Στα παραρτήματα του βιβλίου υπάρχει ένας κατάλογος όσων συνεισέφεραν σε έναν έρανο υπέρ του συσσιτίου των απόρων, το 1937/1938. Πιθανόν ο κατάλογος να είναι ένα τυχαίο δείγμα, αλλά παραμένει γεγονός ότι στις πρώτες θέσεις βρίσκεται η αφρόκρεμα του ελληνικού εφοπλισμού της εποχής, οι Κουλουκουνηήδες, οι οποίοι ακολουθούνται από μικρότερους εφοπλιστές, μέλη γνωστών σήμερα εφοπλιστικών οικογενειών. Δεν ξέρω αν μου διέφυγαν, αλλά δεν βλέπω, οπωσδήποτε

όχι στις πρώτες θέσεις, τα ονόματα των βιομήχανων της κλωστοϋφαντουργίας. Αλλά και από αυτές τις εφοπλιστικές οικογένειες αμφιβάλλω αν είναι πολλές αυτές που διατηρούν μια κάποια εμπράγματη σχέση με την Ερμούπολη. Η έξοδος των εφοπλιστών από την Ερμούπολη ακολούθησε τη φυγή των βιομήχανων και των τραπεζιτών, που είχε προηγηθεί. Ποιο είναι, λοιπόν, το σταθερό στοιχείο του ερμούπολιτικού καπιταλισμού, το οποίο επιτρέπει το ξεπέρασμα της κρίσης; Νομίζω ότι είναι ο κόσμος της μισθωτής εργασίας, με το άυλο κεφάλαιο των δεξιοτήτων που κατέχει, το οποίο προκαλεί τους κεφαλαιούχους να το εκμεταλλευτούν. Ίσως ακόμα να είναι και η φήμη της Ερμούπολης, αυτή η αύρα που εκπέμπουν τα υλικά τοπόσημα της πόλης μαζί με το απαύγασμα της ιστορίας της.

Η αρχαιακή δουλειά του Χρήστου Λούκου και των συνεργατών του, και το τελευταίο του βιβλίο τροφοδοτούν την ακτινοβολία της Ερμούπολης, που διευκολύνει το πέρασμα της κοινωνίας της στο μέλλον.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ

Γεώργιος Ν. Λεοντσίνης, *Το ναυάγιο του «Μέντορος» στις ακτές των Κυθήρων και η διάσωση των γλυπτών του Παρθενώνα*, Πρόλογος Γεώργιος Βάρδας, Αθήνα, Ινστιτούτο του Βιβλίου – Καρδαμίτσα, 2023, 268 σ.

Σε μια εποχή κατά την οποία η ανάγκη επιστροφής των αρχιτεκτονικών γλυπτών του Παρθενώνα είναι πιο σημαντική από ποτέ, με ορισμένες επιστροφές να έχουν ήδη πραγματοποιηθεί, κυρίως από την Ιταλία, οποιαδήποτε αναδρομή στον 19ο αιώνα, πόσο μάλλον στις αρχές του, όταν ο Thomas Bruce, 7ος κόμης του Έλγιν και έκτακτος πρεσβευτής (1799-1803) της Μεγάλης Βρετανίας στην Κωνσταντινούπολη, αφαίρεσε αρκετά γλυπτά από τον Παρθενώνα, το Ερέχθειο, τον ναό της Αθηνάς Νίκης και από άλλους αρχαιολογικούς χώρους, έχει πάντοτε ερευνητικό ενδιαφέρον. Μετά τη συγκρότηση από τον Έλγιν της συγκεκριμένης συλλογής αρχαιοτήτων, αποφασίστηκε η μεταφορά της στο Λονδίνο από το λιμάνι του Πειραιά, με ενδιάμεσο σταθμό τη Μελίτη (Μάλτα). Η πρώτη αποστολή φορτώθηκε στο πλοίο (μπρίκι) με το όνομα «Μέντωρ». Ωστόσο, κατά τον πλουν του ο «Μέντωρ» ναυάγησε (στις 5 Σεπτεμβρίου 1802) στα ανοικτά του λιμανιού «Αυλέμονας», ανατολικά των Κυθήρων. Η βύθιση των γλυπτών κινητοποίησε τόσο τη βρετανική όσο –κυρίως– και την ελληνική πλευρά για την άμεση ανέλυσή τους. Από τη στιγμή του ναυαγίου τους έως τη μεταφορά (1806) και τη μόνιμη έκθεσή τους (1936) στην πέτρυγα Duveen στο Βρετανικό Μουσείο, τα γλυπτά θα υποστούν τη σταδιακή απομάκρυνσή τους από την Ελλάδα. Στις ενδεχόμενες απορίες τόσο για τις πρωτοβουλίες όσο και για τις αποφάσεις που λήφθηκαν από την ελληνική πλευρά για την ανέλκυση των γλυπτών στα Κύθηρα έρχεται να απαντήσει η νέα πραγματεία του ομότιμου καθηγητή Νεότερης Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Ιστορίας και Διδακτικής της Ιστορίας στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών κ. Γεωργίου Ν. Λεοντσίνη.

Το βιβλίο χωρίζεται σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος, μετά τον περιεκτικό πρό-